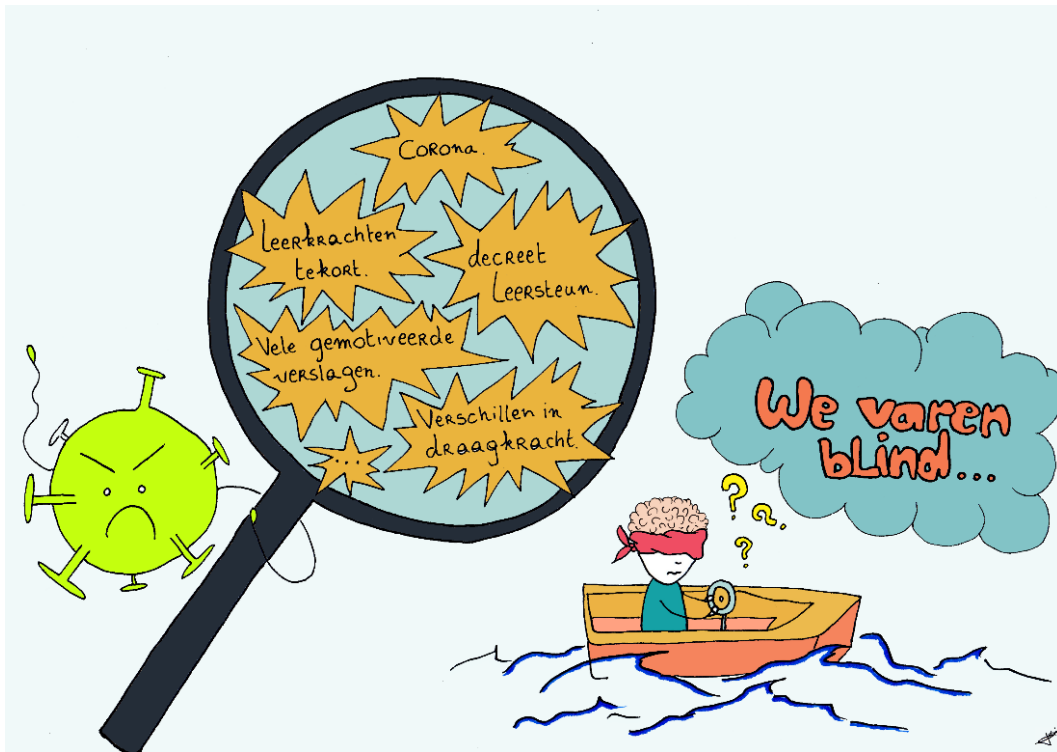

Rapport: Elke crisis is een kans

We zijn twee jaar na de eerste lockdown. Dat de coronacrisis zware gevolgen heeft voor inclusie, werd reeds duidelijk in onze voorgaande rapporten [‘Het zijn pittige tijden voor ouders die kiezen voor inclusie’](#) en [‘Corona is een aanval op inclusie’](#). De coronabarometer gaat van rood naar oranje naar geel. Goed nieuws, maar de druk op inclusie blijft hoog en voor kinderen en jongeren met specifieke noden staat de barometer nog steeds op rood. We zien dat de langdurigheid van de crisis een effect heeft op zowel ouders, kinderen en jongeren die een inclusietraject lopen, als op de actoren die dit traject mee waarmaken.

Een crisis is een moment waarop de zaken op scherp worden gesteld. Een crisis maakt zichtbaar wat net onder het oppervlak ligt en geeft ons zo de kans om uitdagingen echt aan te pakken. De corona impact is een complex probleem waar geen eenvoudige of eenduidige oplossingen voor zijn. Kinderen en jongeren met specifieke noden zijn vaak de eersten die voelen dat er nood is aan verandering.

Maar de coronacrisis is niet het enige dat de inclusiebarometer in het rood duwt. Er is een serieus lerarentekort; scholen vinden nauwelijks voldoende leerkrachten, gemotiveerde lesgevers die ervaring hebben met inclusief onderwijs en een brede basiszorg zijn al helemaal witte raven geworden.

Er is ook de blijvende uitdaging om ondersteuning tot op de klasvloer voelbaar te maken. Er zijn handen tekort maar ondersteuning mist soms ook aan actiegerichtheid. Ook de overgang van het

M-decreet in het Decreet Leersteun legt de nodige druk op inclusietrajecten. Door de onduidelijke en scherpe communicatie lijkt het of vb. het recht op redelijke aanpassingen niet meer van toepassing zal zijn in het Decreet Leersteun. Wij voelen in verschillende trajecten opnieuw de draagkrachtafweging ‘Is inclusie haalbaar?’ i.p.v. ‘Welke redelijke aanpassingen kunnen we toepassen om de barrières naar beneden te halen?’.

Al deze factoren zijn deel van de uitdaging, maar ook deel van de mogelijkheden om inclusie te versterken. Hoe versterken we de brede basiszorg en maken we daarmee het lerarenberoep weer aantrekkelijk? Hoe zetten we ondersteuning zo in dat die op de klasvloer het verschil maakt? Hoe stellen we een Decreet Leersteun op dat van inclusief onderwijs een gelijkwaardige keuze maakt? Hoe verruimen we het repertoire aan redelijke aanpassingen?

Ouders voor Inclusie en Steunpunt voor Inclusie geven met dit rapport inzichten om de complexe impact die de situatie heeft op onze kinderen en jongeren te kunnen erkennen. Tegelijk roepen we op om deze crisis met beide handen aan te nemen als kans om uitdagingen grondig aan te pakken en zo het verschil te maken voor kinderen en jongeren met specifieke noden.

Er zijn verschillende snelheden

Nu Robin geproefd heeft van het digitaal onderwijs is hij nog amper te motiveren om naar school te gaan. Zijn ouders doen veel moeite, maar de huidige context op school met vele lege studieblokken dragen hier niet toe bij. Zijn notities zijn chaotisch en hij heeft geen overzicht meer over deadlines, taken en toetsen.

De voorbije periode hebben we veel gevraagd van leerlingen. Dit is nog meer het geval voor leerlingen met een ongelijke startpositie. Als er weinig overschot is in punten, als er weinig kansen zijn of als de ondersteuningsnood anders of hoger is, heeft iedere dip, ieder voorval een nog grotere impact. **Ouders zijn bezorgd dat hun kind ‘het kind van de rekening’ zal zijn en dat hun ongelijke startpositie steeds ongelijker zal worden.**

“Van eind november tot na de kerstvakantie zijn wij continue in quarantaine geweest. Ik kan het gewoon niet onder woorden brengen wat dit van mezelf en mijn gezin gevraagd heeft. Onze energie is op. Nu Mirthe terug start, is ze helemaal uit haar ritme. ’s Ochtends lukt het nog, maar in de namiddag kan ze zich niet meer concentreren. Hierdoor is er de druk van school om haar thuis te houden in de namiddag... Dit lukt ons gewoonweg niet!”

Een school kan sluiten wegens overmacht, maar een gezin niet. Voor de ene ouder wogen de onvermijdelijke gevolgen van besmettingspieken zwaarder door dan voor de andere. Een kind dat zich enkel kan concentreren wanneer het fysiek in de klas kan zitten, onder toezien oog van de

leerkracht en de invloed van de klasgenoten, zet je thuis niet zomaar alleen voor een computerscherm. Redelijke aanpassingen op school laten zich niet zomaar vertalen naar de gezinscontext. In deze realiteit van maatregelen en besmettingen moeten we als omgeving (als school, als vrijetijdsbeweging, als medeouder...) **erkenning geven**, maar nog belangrijker is dat we **rekening houden met deze impact wanneer we zaken vragen van ouders**. Het is belangrijk dat we steeds voor een gedeelde verantwoordelijkheid gaan en het recht op fulltime onderwijs voorop stellen.

“Het gaat gewoon niet meer. Dit is niet zomaar een marathon lopen, dit is ultralopen. We staan voor een overgang naar het middelbaar, ik weet dat er weer veel van mij gevraagd wordt, maar er zijn geen reserves meer in mijn gezin.”

De coronabarometer gaat stap voor stap richting geel, maar we voelen dat **het energiepeil van ouders, kinderen en alle andere betrokkenen in inclusie met vertraging volgt**. Terug energie opbouwen **vraagt tijd en geduld**, ook van de omgeving. Maar we kunnen meer geven dan tijd. We kunnen **elkaar ondersteunen om onze passie** (voor het ouder-, leerkracht-, sportcoach- ... zijn) weer te voelen en hier ruimte voor te nemen. We kunnen gaan voor een **positieve, stimulerende communicatie** omtrent inclusie en afstappen van de vanzelfsprekendheid dat ouders, scholen of verenigingen de situatie zomaar kunnen dragen. Elk van ons draagt hieraan bij, maar als Ouders voor Inclusie rekenen we er op dat vooral het beleid hierin het voortouw neemt.

Er is nood aan:

- **Gedifferentieerd aan de slag gaan met ongelijke startposities van alle actoren:** zodat iedereen kan (blijven) gaan voor een inclusief traject.
- **Positieve en stimulerende communicatie:** zodat iedereen de kans krijgt om energie te tanken voor de uitdagingen van morgen.

De exit-strategie steekt de kop op

“Als de helft van het lerarenteam uitvalt, dan kan je als school moeilijk continuïteit bieden. Dat begrijpen we. Het heeft wel als gevolg dat er weinig structuur of duidelijke afspraken zijn. Matteo’s gedrag op school is zeker niet wenselijk te noemen, maar plots komt dan de boodschap dat hij geschorst wordt voor een banaal incident.”

Na twee jaar coronacrisis wordt **duidelijk hoe groot de verschillen in veerkracht tussen scholen zijn**. Het vele schakelen, maar vooral ook het ‘en-en verhaal’ van de laatste periode, waarbij scholen en digitaal en live moesten lesgeven, heeft elke school onder druk gezet. Maar sommige scholen

kunnen terugvallen op sterk leiderschap met een duidelijke visie op zorg, een goed uitgebouwd zorgbeleid en hebben geen leerkrachtentekort. Zij gaan op zoek hoe de school kan werken voor elke leerling. Maar er zijn ook veel scholen die niet kunnen terugvallen op die beschermende factoren en hierdoor snel naar exit-strategieën grijpen. **We zien dan ook een duidelijke stijging in het aantal uitsluitingen en (al dan niet officiële) doorverwijzingen naar een andere (buitengewone) school.** Er zijn dolende leerlingen die van de ene school naar de andere school worden doorverwezen of de weg naar school niet meer vinden. Vanuit deze vaststelling kunnen we het Kinderrechtencommissariaat (20-02-2022, volgnr: 2021-2022/13) alleen maar bijtreden in zijn oproep om het recht van kinderen op leren, ontwikkelen en welzijn centraal te stellen. We kunnen dit enkel doen als iedereen zijn verantwoordelijkheid hierin opneemt.

Er is nood aan:

- **Gedifferentieerde en activerende ondersteuning van scholen:** zodat zij kunnen werken aan sterk leiderschap met een duidelijke visie op zorg, een goed uitgebouwd zorgbeleid en voldoende leerkrachten.
- **Aandacht voor en problematisering van uitsluiting en doorverwijzing van jongeren:** zodat het recht van kinderen op leren, ontwikkelen en welzijn gewaarborgd kan worden. Met een grote aandacht voor de meest kwetsbare jongeren.

We varen blind

“Beste ondersteuner, ik zie dat jij binnen het kader waarin je moet werken niet de mogelijkheid hebt om tegemoet te komen aan de intensieve ondersteuning die mijn dochter Amy nodig heeft. Als jouw werkdruk ervoor zorgt dat je zelfs niet wekelijks tijd voor haar kan vrij maken, dan is dit niet werkbaar voor ons en zetten we de ondersteuning liever stop. Bedankt voor alles, de mama van Amy.”

“De vervangleerkracht geeft geen verlengde instructie. Je voelt dat zij al blij is dat de basis reeds gegeven wordt. Toch moet ik de ‘lastige’ ondersteuner zijn die de redelijke aanpassingen komt aankaarten.”

Al sinds het begin van de coronacrisis worden overlegmomenten uitgesteld, verloopt communicatie moeilijker of niet, missen leerlingen structuur en verbinding, moeten leerkrachten steeds weer schakelen en staat de algehele veerkracht van alle actoren onder druk. **Scholen kunnen niet altijd terugvallen op een sterke brede basiszorg of een repertoire aan redelijke aanpassingen en flexibele trajecten die tegemoet komen aan de ongelijke startpositie van leerlingen.** Hierdoor varen ze blind en grijpen ze naar externe oplossingen. Dit vertaalt zich in een **sterke toename in het aantal (gemotiveerde) verslagen en de gevraagde ondersteuning.** Ondersteuningsnetwerken worden

overbevraagd en ondersteuners kunnen geen kwalitatieve ondersteuning meer bieden. We hoorden meermaals de boodschap 'door de stijging van de ondersteuningsvragen kunnen betrokken ondersteuners niet alle uren inlossen en worden er nog extra ondersteuners gezocht -maar niet onmiddellijk gevonden- het tekort laat zich voelen zoals het lerarentekort'. Dit heeft dan weer tot gevolg dat zorgnoden van leerlingen door scholen als zwaarder worden ervaren en zij sneller doorverwijzen naar een andere (buitengewone) school. **In deze vicieuze cirkel varen scholen blind terwijl leerlingen op volle zee overboord gaan.**

Na een slecht rapport worden de ouders van Amanda bij de directeur uitgenodigd. Wanneer haar ouders vragen naar de redelijke aanpassingen, komt er echter geen antwoord. Wanneer ze aankloppen bij het CLB, krijgen ze te horen dat Amanda al sinds een jaar een gemotiveerd verslag heeft en er een ondersteuningsnetwerk werd ingeschakeld. De ouders van Amanda wensen meer info, maar krijgen de boodschap dat het CLB voorlopig enkel beschikbaar is voor 'crisisvragen'.

De CLB's zijn lange tijd verantwoordelijk geweest voor de contact tracing in scholen, waardoor ze velen taken moesten opnemen. Voor sommige CLB's werden hun andere taken naar de achtergrond gedrukt en waren soms nauwelijks bereikbaar. Zoals bij de scholen merkten we een verschil tussen CLB's, sommige konden terugvallen op een gemotiveerd team, sterk leiderschap, sterke samenwerking met andere diensten, etc. De toename aan vragen naar (gemotiveerde) verslagen zorgt voor extra werkdruk. **Ouders kunnen niet (onmiddellijk) bij hen terecht met vragen en ondersteuning komt vaak wanneer de situatie waarvoor zij gevraagd werden reeds uit de hand is gelopen. Bovendien merken we ook dat ouders in sommige trajecten niet of nauwelijks betrokken worden bij het traject dat hun kind loopt met het CLB.**

Er is nood aan:

- **Monitoring op en inperken van het aantal (gemotiveerde) verslagen:** zodat het beleid zicht krijgt op deze evoluties en aangemoedigd wordt tot de nodige acties die scholen ondersteunen in het uitbouwen van een sterke brede basiszorg.
- **Een uitbereiding van het repertoire aan redelijke aanpassingen en flexibele trajecten van scholen, onder begeleiding van pedagogische begeleiders, competentiebegeleiders, CLB's, ondersteuners of het Steunpunt voor Inclusie:** zodat scholen ondersteuning tot op de klasvloer voelbaar kunnen maken en minder snel moeten grijpen naar externe oplossingen.

We werken naast elkaar

Onze Gust ging in de coronaperiode voor het eerst naar school. Gelukkig konden we wel nog op school langsgaan voor september. We kregen een beeld

van de werking en legden al contact met de juf. Ze had ook aandacht voor de gesprekken aan de poort of nam ons even mee voor een kort gesprek. Dit jaar ontbrak dit, werd er minder zorg besteed aan de schoolstart en zien we de juf amper aan de schoolpoort. We zien foto's en hadden een digitaal oudercontact van 10 minuten. Gelukkig gaat alles goed, of althans daar gaan we van uit. We zijn daar eigenlijk heel onzeker over."

Voor de coronacrisis hadden we niet altijd door hoe vaak we elkaar eigenlijk spraken: aan de schoolpoort, voor de deur van het scoutslokaal, als je nog snel die vergeten zwemzak binnensteekt. In het secundair onderwijs kunnen we meerdere leerkrachten spreken. Na twee jaar coronacrisis missen ouders deze babbels meer dan ooit. **Een inclusietraject steunt voor een belangrijk deel op goede communicatie en regelmatige overlegmomenten met betrokken actoren.** Zo kan er kort op de bal gespeeld worden en leren ouders en leerkracht(en) elkaar echt kennen. We kunnen niet genoeg benadrukken hoe de leerkracht er echt toe doet voor een leerling, nog meer zelfs voor een leerling met specifieke noden. **Het is ook belangrijk dat iemand de regierol kan opnemen.** We merken in de praktijk dat dit niet gebeurt en dit heeft als gevolg dat ouders geen of weinig informatie krijgen, acties niet worden opgevolgd, etc.

"In de cocon van ons gezin is die hele crisis hanteerbaar. Maar ik vind mentaal geen rust omdat ik weet welke to do's er allemaal liggen. Hoe meer ik ze op de lange baan schuif, hoe moeilijker het wordt. Begin februari moest ik inschrijven voor de zomerkampen. Alle ouders moeten daar snel bij zijn, maar ik moet ook initiatief nemen om een gesprek aan te gaan omtrent de noden van Tiemen. Het lukte me niet. Het kamp is vol en de zomer is al een groot obstakel."

Tijdens de coronacrisis vielen sommige inclusieve trajecten stil. Nu we ons opnieuw in code geel bevinden, willen ouders die uiteraard terug op de rails zetten. Overzicht krijgen, het gesprek aangaan met de leerlingbegeleiding, hobby's opnieuw opnemen of kampjes voorzien: het vraagt veel energie. Energie die ouders vaak niet meer in overvloed hebben. **Daarom is het nodig om ouders hierin te begeleiden en ondersteunen, om er een gedeeld initiatief van te maken.** Op deze manier maakt het inclusietraject van hun kind een doorstart en leggen we samen (opnieuw) de basis voor een inclusieve toekomst.

Er is nood aan:

- **Opnieuw in verbinding en communicatie gaan met ouders:** zodat zij het inclusietraject van hun kind verder kunnen dragen en versterken, maar ook zodat jij kan leren uit hun expertise.
- **Het (her)bouwen van een netwerk rond ouders die kiezen voor inclusie:** zodat zij er niet alleen voor staan en ook gewoon ouder kunnen zijn.
- **Een duidelijke regierol:** zodat er aan procesbegeleiding kan worden gedaan.

Onze conclusie

De coronacrisis en de andere crisissen maken de complexe uitdagingen zichtbaar, maar is ook een kans om deze uitdagingen grondig aan te pakken. Dit vraagt om een gedifferentieerde aanpak die inzet op de lange termijn, gericht op een inclusieve samenleving. In het Decreet Leersteun zitten alle kansen om van een ondersteuningsvraag een inclusievraagstuk te maken! [Hoe kan onderwijs georganiseerd worden en ondersteuning ingezet worden zodat de ongelijke startpositie van kinderen met specifieke noden kan geneutraliseerd worden?](#) Ouders spelen een cruciale rol in deze aanpak, gezien zij de meest ervaren expert van hun kind zijn. Inzetten op verbinding met ouders, een transparante communicatie, benoemen waar we bezorgd over zijn en vandaaruit oplossingen zoeken op korte en lange termijn zijn gouden sleutels.

We duiden hier vooral de moeilijkheden aan binnen onderwijs, want daar kregen we als Ouders voor Inclusie/ Steunpunt voor Inclusie de meeste vragen over. Onderwijs is ook een belangrijke springplank voor vrije tijd, (betaald) werk, verder studeren, netwerk uitbouwen, etc. Dit wil ook zeggen dat we op al deze domeinen moeten inzetten – ook daar heeft corona ingeslagen door soms het echt stil leggen van activiteiten. Ook hier zijn extra impulsen nodig van alle mogelijke partners en [vooral een stimulerend en ondersteunend beleid](#).

Als u vragen of bedenkingen hebt, aarzel niet en neem contact op info@oudersvoorinclusie.be